

Ο Συμβουλευτικός Ρόλος του Δασκάλου στη Διαχείριση Προβλημάτων στο Χώρο του Σχολείου

Ελένη Καραγεώργου

Σχολική Σύμβουλος Π.Ε. 2^{ης} Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Ν. Καρδίτσας

elenkarag@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχοι της εισήγησης είναι η επισήμανση, η κατανόηση και η διαχείριση της προβληματικής συμπεριφοράς μαθητών σε ένα σύγχρονο επικοινωνιακό και συνεργατικό πλαίσιο. Στο πλαίσιο αυτό οι εμπλεκόμενοι (εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς) κατανοούν το ρόλο τους και θέτουν τους κανόνες λειτουργίας κάθε τμήματος, τάξης και σχολικής μονάδας. Ο συμβουλευτικός ρόλος του εκπαιδευτικού είναι σημαντικός για τη σαφή ανάδειξη και τήρηση των ορίων στάσης και συμπεριφοράς των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και για την αποφυγή της επαγγελματικής εξουθένωσής του ίδιου. Η συμβουλευτική στα χέρια του εκπαιδευτικού αναδεικνύεται πολύτιμο εργαλείο. Βοηθά στη συστηματική παρακολούθηση σε βάθος και κατανόηση αιτίων προβληματικών συμπεριφορών στο χώρο του σχολείου. Τονίζει την αναγκαιότητα επιλογής ρεαλιστικών προσδοκιών και στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Προωθεί την επιλογή των καταλληλότερων λύσεων στα προβλήματα αυτά. Διασφαλίζει τον ελκυστικό χαρακτήρα του σχολείου καθώς και την συνολική και ριζική αποτελεσματικότητά του στον παιδαγωγικό του ρόλο. Συντελεί στην κοινωνικοποίηση των παιδιών και την διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητάς τους για την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Συμβουλευτική, διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς, προσδοκίες-όρια, επαγγελματική εξουθένωση, κοινωνική ταυτότητα, ελκυστικό σχολείο.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ένα πρόβλημα συμπεριφοράς μαθητή σε σχολείο δεν είναι μόνο πρόβλημα του δάσκαλου της τάξης, ο οποίος βεβαίως πρέπει να διερευνήσει σε βάθος τα αίτια της προβληματικής συμπεριφοράς του μαθητή, αλλά πρέπει να ανάγεται σε πρόβλημα όλης της σχολικής μονάδας στην οποία καλείται όλος ο σύλλογος διδασκόντων να λάβει θέση και να βοηθήσει στη διαχείριση του, στην άμβλυνσή του και στη λύση του, αν είναι δυνατόν

(Προεδρικό Διάταγμα 201/98, άρθρο 11, Βουρλούμη, χ.χ.). Γιατί αν μείνει μόνος του ο εκπαιδευτικός της τάξης κινδυνεύει να οδηγηθεί, ανάλογα βέβαια και με τη βαρύτητα του περιστατικού, ακόμα και σε επαγγελματική εξουθένωση (Goleman, 2000 Κάντας, 1993).

Σύμφωνα με εισήγηση της Αγγελικής Γενά, στη Λαμία, στις 3 Φεβρουαρίου 2010, οι πρώτοι που κινδυνεύουν με επαγγελματική εξουθένωση είναι οι εργαζόμενοι στο χώρο της υγείας και ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι μπορεί να εμφανίσουν επαγγελματική εξουθένωση αν διακατέχονται από μη ρεαλιστικές προσδοκίες, αν αντιλαμβάνονται με ιδιαίτερα προσωπικό τρόπο τις πιεστικές καταστάσεις και αντιδρούν μη αναμενόμενα σε αυτές, αν είναι άτομα ευαίσθητα και χαρακτηρίζονται από έντονα ιδεολογικά στοιχεία, αν έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και ιδιαίτερα αυστηρή αυτοκριτική. Ο φόβος αποτυχίας, η αδυναμία επικοινωνίας στο χώρο εργασίας με το μαθητή και την οικογένειά του, συγκρουσιακές καταστάσεις μεταξύ του προσωπικού της σχολικής μονάδας, έκθεση του εκπαιδευτικού στο πρόβλημα του μαθητή είναι στρεσογόνοι παράγοντες που ωθούν τους εκπαιδευτικούς στην εκδήλωση, κατάπτωσης, θλίψης, θυμού, απογοήτευσης, έλλειψη σωστής κρίσης, βιαστικής λήψης αποφάσεων και συμπεριφοράς αποξένωσης.

Είναι λοιπόν απαραίτητη, η πολύπλευρη και συνεργατική αντιμετώπιση προβλημάτων των μαθητών, με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ώστε οι εκπαιδευτικοί να μην αισθάνονται αβοήθητοι και μόνιμοι στον εργασιακό τους χώρο. Το ΠΔ 201/98 αναφέρει αναλυτικά: «Για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων των μαθητών που παρουσιάζουν σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα συμπεριφοράς, ο δάσκαλος της τάξης συνεργάζεται με το διευθυντή του σχολείου, το σχολικό σύμβουλο και ασφαλώς με τους ενδιαφερόμενους γονείς, οι οποίοι μπορούν ακόμη να καλούνται και μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος όταν ο δάσκαλος το κρίνει απαραίτητο».

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Από την μέχρι τώρα επαγγελματική μου εμπειρία (24 χρόνια), στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε διάφορους νομούς της Ελλάδας, και ως Σχολική Σύμβουλος στα σχολεία της Καρδίτσας, τα κυριότερα προβλήματα που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς στην καθημερινότητά τους, πέρα από το γνωστικό που αυτό μπορεί να λυθεί, είναι θέματα γενικότερα της συμπεριφοράς των μαθητών στην τάξη και στο χώρο του σχολείου, η σχέση εκπαιδευτικών και γονέων και η σχέση των γονέων με τα παιδιά τους. Τα παραπάνω εκφράστηκαν έντονα από τους εκπαιδευτικούς της 2^{ης} εκπαιδευτικής περιφέρειας νομού Καρδίτσας, και στις συναντήσεις μας που πραγματοποιήθηκαν με τους συλλόγους διδασκόντων κατά σχολική μονάδα, αλλά και στις δίωρες επιμορφωτικές συναντήσεις μας με τους εκπαιδευτικούς της Α', Β' και Ε' Τάξης στην πόλη της Καρδίτσας. Τα προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών φαίνονται να έχουν τις ρίζες τους στο περιβάλλον των μαθητών και την αυτοαντίληψή τους για την κοινωνική τους ταυτότητα αλλά και από το μη ελκυστικό

σημερινό σχολείο και την αδυναμία, πολλές φορές, των εκπαιδευτικών να ασχοληθούν σε βάθος με το κάθε πρόβλημα που προκύπτει. Γιατί η έλλειψη χρόνου, οι εντατικοί διδακτικοί ρυθμοί και η γραφειοκρατική αντιμετώπιση των προβλημάτων σύμφωνα με τις προφορικές συζητήσεις των εκπαιδευτικών είναι ιδιαίτερα απαιτητικές και τα περιστατικά πάρα πολλά.

Πράγματι σύμφωνα με τον Μιχαλακόπουλο (1996), η κοινωνική ταυτότητα των παιδιών διαμορφώνεται από τον τρόπο που οι άλλοι-οι φορείς κοινωνικοποίησης των μαθητών-κρίνουν και αξιολογούν τα παιδιά. Οι εκπαιδευτικοί των τάξεων και οι συμμαθητές των παιδιών είναι κύριοι φορείς κοινωνικοποίησης των μαθητών μας στα σχολεία. Οι συμμαθητές είναι καθοριστικός παράγοντας γιατί δημιουργούν υποομάδες και κρίνουν και αξιολογούν τις συμπεριφορές και τις δραστηριότητες των συμμαθητών τους. Οι κρίσεις αυτές εξαρτώνται κάθε φορά από ποικίλους παράγοντες, όπως το επίσημο σχολικό περιβάλλον αλλά και το ανεπίσημο (παραπρόγραμμα του σχολείου) και προσδιορίζουν τα μέτρα και τα κριτήρια στα οποία οφείλει να κινείται ο δάσκαλος και ο μαθητής. Τα μέτρα αυτά και τα κριτήρια αποτυπώνονται στην οργάνωση του σχολείου και στις απαιτήσεις που η πολιτεία, οι γονείς και άλλες πιθανόν κοινωνικές ομάδες έχουν από τον δάσκαλο.

Είναι πολύ σημαντικό, λοιπόν, να αναρωτηθούμε ως εκπαιδευτικοί, ποιες είναι οι προσδοκίες μας από τον κάθε μαθητή της τάξης μας σε επίπεδο συμπεριφοράς και αν είναι ρεαλιστικές. Τι περιμένουμε να κάνει ο μαθητής για να έχει αποδεκτή συμπεριφορά στην τάξη και από τον εκπαιδευτικό και από τους συμμαθητές του; Πόσο είναι το «ήσυχα» που μπορεί να κάθεται ο μαθητής και για πόση ώρα τελικά; Μπορούν οι μαθητές μας να αντέξουν τους κανόνες που θέτουμε για την τάξη; Είναι ανάλογοι αυτοί οι κανόνες με την ηλικία των παιδιών και τις απαιτήσεις μας από αυτούς; Πόσο διατεθειμένοι είμαστε να ασχοληθούμε με την προσωπική μας ανάπτυξη; Για την κατανόηση και επίλυση αυτών των αναγκών η επιμόρφωση στη συμβουλευτική διάσταση του ρόλου του εκπαιδευτικού είναι αναγκαία.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ: ΟΡΟΣ - ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο όρος Συμβουλευτική υπονοεί «ότι κάποιος δίνει ή δέχεται συμβουλή», κάτι που δείχνει ποια ήταν η αρχική λειτουργία της Συμβουλευτικής. Σήμερα δεν έχει αυτή τη σημασία, παρόλο που ο όρος παραμένει ο ίδιος. Σήμερα, η συμβουλευτική είναι περισσότερο μια διαδικασία αλληλοεπικοινωνίας, ψυχολογικής υποστήριξης και παροχής βοήθειας σε θέματα που δυσκολεύουν, εμποδίζουν ένα άτομο στην καλή λειτουργία των διαπροσωπικών του σχέσεων, της σχέσης του με τον ίδιο του τον εαυτό καθώς και τον τρόπο που μπορεί να αντιμετωπίζει τις εξωτερικές προκλήσεις και προβλήματα (Μαλικιώση-Λοΐζου, 2001). Η Συμβουλευτική βοηθά το άτομο να εξασφαλίσει αυτογνωσία και αυτοέλεγχο ώστε, μέσω της δικής του βούλησης, να αξιοποιήσει τον εαυτό του με σύνεση, να πρωταγωνιστεί στη ζωή του, να θέτει στόχους, να προγραμματίζει τις ενέργειές του, να αποφασίζει για τον εαυτό του,

να τον αποδέχεται και να αντισταθμίζει αποτελεσματικά τυχόν αδυναμίες του και έτσι να οδηγηθεί στη μερική ή ολική αυτοπραγμάτωσή του.

Συμβουλευτική είναι: «η διαδικασία εκείνη κατά την οποία είτε κατά τρόπο ατομικό είτε κατά τρόπο ομαδικό, ένας ειδικός που υπό ορισμένες προϋποθέσεις λέγεται Σύμβουλος, συνεξετάζει με ένα άτομο (ή κάποια άτομα) θέματα ή προβλήματα που απασχολούν το άτομο (ή τα άτομα) και διευκολύνει τη λύση τους» (Δημητρόπουλος, 1999: 21).

Ο ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Στις τελευταίες εγκύκλιους του Υπουργείου Παιδείας (π.χ. 10-11-2008), με τις οποίες καλούνται οι εκπαιδευτικοί για εξετάσεις επιλογής για μετεκπαίδευση στα Διδασκαλεία της χώρας στο μάθημα της Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, ορίζεται ύλη που αναφέρεται στην Ανάπτυξη, στη Γνώση και Μάθηση, στις Ατομικές διαφορές, στα Κίνητρα, στην Αξιολόγηση αλλά και στη Συμβουλευτική. Μάλιστα αναφέρονται συγκεκριμένες ενότητες: θεωρητικές προσεγγίσεις και είδη - στάδια συμβουλευτικής, ο συμβουλευτικός ρόλος του εκπαιδευτικού, δεξιότητες επικοινωνίας, χειρισμός συναισθημάτων και διαχείριση κρίσεων στο σχολείο, (Μακρή-Μπότσαρη, 2007). Παρατηρείται λοιπόν από την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική η αναγνώριση της αναγκαιότητας τέτοιων γνώσεων για το νέο ρόλο του εκπαιδευτικού στο σημερινό εκπαιδευτικό τοπίο.

Εκτός από καλοί δάσκαλοι, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να είναι και καλοί σύμβουλοι – εμπνευστές, με καλές διαπροσωπικές σχέσεις, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη και βοηθώντας τους «εταίρους» της εκπαιδευτικής διαδικασίας και κυρίως τους μαθητές τους, να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, να διαμορφώσουν θετικές στάσεις απέναντι στους άλλους να ενισχύσουν την αντίληψη της προσωπικής τους αξίας κλ.π. (Καραγεώργου & Μπαρμπάτσης, 2010). Στη διαδικασία των καλών διαπροσωπικών σχέσεων είναι και η διαδικασία αποκάλυψης πτυχών της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού - συμβούλου τόσο στον ίδιο του τον εαυτό όσο και σε άλλα άτομα που εμπιστεύεται. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αποκαλύπτει τον εαυτό του στον ίδιο και στους μαθητές του και έτσι να χτίζει μια ουσιαστική διαπροσωπική σχέση που θα οδηγήσει σε πιο στενή επικοινωνία. *"Μια ειλικρινά προσωπική σχέση μεταξύ δύο ανθρώπων περιλαμβάνει αποκάλυψη του εαυτού του ενός στον άλλο με πλήρη και αυθόρμητη ειλικρίνεια"*.

Κάποια επιπλέον βασικά χαρακτηριστικά (γνώσεις και δεξιότητες συμβούλου) που είναι απαραίτητα για να μπορεί να υπάρξει εποικοδομητική βοηθητική διαπροσωπική σχέση εκπαιδευτικού - μαθητή σύμφωνα με τον Μπρούζο (1999) είναι: η ενσυναίσθητη, η εκτίμηση και άνευ όρων αποδοχή (ζεστασιά, η ειλικρίνεια, η αυτοαποκάλυψη), και η γνησιότητα - συμφωνία.

Αναλυτικά, η ενσυναίσθητη κατανόηση ή ενσυναίσθηση (empathy), περιλαμβάνει την ενσυναίσθητική ακρόαση (empathetic listening) και τη μετάδοση της ενσυναίσθησης

(communicating empathy). Η πρώτη αφορά την αναγνώριση και την κατανόηση των εμπειριών του άλλου και το νόημα που έχουν γι' αυτόν. Πρόκειται για την πλήρη αποδοχή, κατανόηση και συναίσθηση του μαθητή ενώ παράλληλα ο εκπαιδευτικός παραμένει ο εαυτός του και συμπεριφέρεται αυθεντικά. Η ενσυναισθητική ακρόαση επιτυγχάνεται με τις κατάλληλες απαντήσεις του συμβούλου που δείχνει στον άλλον ότι τυγχάνει προσεκτικής ακρόασης και κατανόησης από κάποιον που τον αποδέχεται ανά πάσα στιγμή και ενδιαφέρεται να εμβαθύνει ακόμα περισσότερο. Είναι η ικανότητα του εκπαιδευτικού συμβούλου να κατανοεί τον κόσμο των μαθητών του και των γονιών τους, έτσι όπως οι ίδιοι τον αντιλαμβάνονται. Η ενσυναίσθηση προϋποθέτει την κατανόηση του συμβουλευόμενου σε γνωστικό (τι σκέπτεται και τι λέει) αλλά και στο θυμικό επίπεδο (τι αισθάνεται). Η ενσυναίσθηση, ως απώτερη βαθμίδα κατανόησης και ως μορφή συμπεριφοράς με μειωμένο το βαθμό συγκρούσεων, ευκολία αποδοχής της ετερότητας του άλλου και αλτρουιστικές τάσεις, αποτελεί μία από τις βασικές διαστάσεις/στοιχεία της συναισθηματικής νοημοσύνης. Σε συνάρτηση με άλλες ικανότητες (αυτορρύθμιση κλπ.) συντελεί στην εκπαίδευση ως ένα είδος εγγραμματισμού, του «συναισθηματικού εγγραμματισμού».

Εκτίμηση, ζεστασιά ή άνευ όρων θετική αναγνώριση– αποδοχή (unconditional positive regard), είναι η ικανότητα του εκπαιδευτικού να είναι δεκτικός και ευνοϊκά προδιατεθειμένος απέναντι στο μαθητή-συμβουλευόμενο. Δεν θα πρέπει να τον επικρίνει. Αυτό προϋποθέτει ευνοϊκό κλίμα μεταξύ των δύο, ώστε ο μαθητής να εκφραστεί ελεύθερα, να ανοιχτεί και να μη χρειαστεί να υιοθετήσει αμυντικούς μηχανισμούς για να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα. *«Αν αντιλαμβάνομαι τις προσωπικές εμπειρίες του άλλου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μη μπορώ να κάνω διάκριση μεταξύ των προσωπικών του εμπειριών ως περισσότερο ή λιγότερο αξιόν θετικής αναγνώρισης, τότε αισθάνομαι άνευ όρων θετική αναγνώριση γι' αυτό τον άνθρωπο».*

Γνησιότητα ή αυθεντικότητα (genuineness ή congruence), είναι η ικανότητα του εκπαιδευτικού να είναι ο εαυτός του, να συμπεριφέρεται φυσιολογικά και αβίαστα, δίχως να κάνει χρήση κάποιου επαγγελματικού ή άλλου προσωπείου. Να μείνει απλός προσιτός και όχι εγκλωβισμένος στο ρόλο του ειδικού ή του επιστήμονα. Κάθε εμπειρία πρέπει να βιώνεται όπως προκύπτει. Βιβλιογραφικά αναφέρεται ότι όλοι οι σύμβουλοι εκδηλώνουν κάποια στιγμή μια ιδιαίτερα αρνητική στάση έναντι του συμβουλευόμενου, αλλά παρόλο που αυτό φαντάζει δυνητικά καταστροφικό, είναι θεμιτό, γιατί αποτελεί γνήσια θεραπευτική αντίδραση. Εξάλλου, με αυτόν τον τρόπο, ο σύμβουλος δε χρειάζεται να ανατρέξει σε κάποια υποκριτική και στερεοτυπική συμπεριφορά συμπάθειας, ενδιαφέροντος ή ευγένειας, η οποία μάλιστα είναι εύκολο και πιθανό να γίνει αντιληπτή ως ψεύτικη και αδιάφορη.

Μια δεύτερη πτυχή της γνησιότητας, είναι η αρμονική συγκρότηση του ψυχισμού του εκπαιδευτικού. Προκειμένου ο εκπαιδευτικός να συμπεριφέρεται αυθεντικά, απαιτείται προηγουμένως να τον διακρίνει η αυτογνωσία και κυρίως η αρμονία με την αυτοαντίληψή

του. Μ' αυτόν τον τρόπο ελαττώνονται οι πιθανότητες ανάμειξης των προσωπικών άλυτων προβλημάτων του στη συμβουλευτική διαδικασία και ο εκπαιδευτικός κατανοεί καλύτερα τα αισθήματά του απέναντι στο μαθητή και είναι σε θέση να συναισθανθεί τη δική του ψυχική κατάσταση διαχωρίζοντάς την από την δική του. Ο εκπαιδευτικός πρέπει, αφ' ενός να έχει επίγνωση των προσωπικών εσωτερικών εμπειριών και αφετέρου, να εμφανίζει αυτές τις εμπειρίες στη συμβουλευτική σχέση όποτε χρειάζεται.

Η σημασία του Συμβουλευτικού ρόλου του εκπαιδευτικού είναι τεράστια στην ολοκλήρωση και αυτοπραγμάτωση των μαθητών, επειδή είναι αυτός ο οποίος μέσα από την ανθρωπιστική εκπαίδευση θα βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους και να γίνουν πλήρως ενεργοποιημένα και ολοκληρωμένα πρόσωπα (Αγγελόπουλος, κ.α. 2006).

Φαίνεται λοιπόν, ότι οι ραγδαίες αλλαγές που έχουν συντελεσθεί στη σημερινή κοινωνία και σε όλους τους τομείς της (εκπαιδευτικό, πολιτιστικό, οικονομικό κ.λ.π.), έχουν ασκήσει επιδράσεις στο δάσκαλο και στον τρόπο εκπαίδευσής του, αλλά και επιμόρφωσής του, δηλαδή έχει μια θωράκιση παιδαγωγική, διδακτική και επιστημονική αναβαθμισμένη, η οποία σαφώς τον οδηγεί στην αλλαγή του ρόλου του μέσα στην τάξη.

Μια μεγάλη πανελλαδική έρευνα (Λακασάς, 2008) από το 2004-2007, με την οποία σκιαγραφείται το ιδανικό προφίλ των εκπαιδευτικών (από την πλευρά των μαθητών) αλλά και το ιδανικό προφίλ των μαθητών (από την πλευρά των εκπαιδευτικών) και οι απαιτήσεις που έχουν οι μεν από τους δε, μας δίνει επιπλέον πληροφόρηση για το θέμα μας. Χαρακτηριστικά αναφέρονται ως βασικά προσόντα που πρέπει να έχει ο εκπαιδευτικός : «Αγάπη στους μαθητές του, γνώση του αντικειμένου του, μεράκι και όρεξη για δουλειά, υπομονή, να έχει χιούμορ, να οργανώνει σωστά την τάξη και το χρόνο διδασκαλίας, να είναι δίκαιος, να μπορεί να εμπνεύσει στους μαθητές ενθουσιασμό για το μάθημα». Σύμφωνα με τους Έλληνες μαθητές δίνεται ιδιαίτερο βάρος στην προσωπικότητα του εκπαιδευτικού, ώστε να τους βοηθήσει να αγαπήσουν το σχολείο. Στα χέρια ενός αδιάφορου, μέτριου δασκάλου ακόμη και η καλύτερη μέθοδος και το καλύτερο σχολικό βιβλίο θα φαίνεται αδιάφορο, το σχολικό περιβάλλον απωθητικό. Από την πλευρά τους, οι δάσκαλοι βάζουν τις δικές τους προδιαγραφές για τον καλό μαθητή. «Να είναι πειθαρχημένος, να κάνει με συνέπεια τις εργασίες του, να είναι ομαδικός, να μην μπλέκει σε καβγάδες».

Μικρή έρευνα (Ταρατόρη & Κουγιουρούκη, 2009), σε δείγμα 80 μαθητών δύο Δημοτικών Σχολείων Θεσσαλονίκης και Αλεξανδρούπολης, ενισχύει τις παραπάνω θέσεις, παραθέτοντας τις επιθυμίες, τις απόψεις και τις απαιτήσεις των μαθητών για το πώς θέλουν το δάσκαλό τους, όχι μόνο ως προς την εξωτερική του εμφάνιση αλλά και ως προς τα άλλα χαρακτηριστικά του τα οποία τα θεωρούν απαραίτητα να έχει. Κάποια από αυτά είναι: να είναι φιλικός, να είναι καλός, ευγενικός, ευδιάθετος, έξυπνος, να αγαπά τα παιδιά. Οι μαθητές προσδίδουν μεγάλη βαρύτητα στην ψυχική του διάθεση και χρησιμοποιούν χαρακτηρισμούς

για εικόνα «συμπαθητικού δασκάλου», χωρίς να αποκλείουν αυστηρότητα όπου χρειάζεται. Δεν επιθυμούν λοιπόν ο δάσκαλος να περιορίζεται μόνο στο διδακτικό του έργο, αλλά να αποτελεί το συνδετικό τους κρίκο με την κοινωνία, δηλαδή μέσω αυτού να γνωρίσουν τα προσφερόμενα εκτός σχολείου. Όλα τα παραπάνω είναι χαρακτηριστικά του συμβουλευτικού ρόλου του δασκάλου.

Σύμφωνα με τον Λυγερό (2005), και ο δάσκαλος και ο μαθητής αλλά και η εκπαίδευση, λειτουργούν σ' ένα δυναμικό πλαίσιο, στο οποίο ακόμα και ο δάσκαλος πρέπει να γίνει μαθητής αν θέλει να παραμείνει δάσκαλος, γιατί δημιουργείται η δυναμική του ζευγαριού *δάσκαλος-μαθητής*, που δεν είναι πια στατικό. Έτσι το ζευγάρι *δάσκαλος-μαθητής* μετατρέπει την εκπαίδευση σε μέσο διάσωσης και ανάπτυξης της ανθρώπινης σκέψης.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν συμβουλευτικές παρεμβάσεις σε μια ανεπιθύμητη συμπεριφορά μαθητή πρέπει να γνωρίζουν ότι η συμπεριφορά μπορεί να είναι πιθανή αιτία συνακόλουθων προβλημάτων με πιθανές συνέπειες: τις μαθησιακές δυσκολίες, τα προβλήματα προσαρμογής και κοινωνικοποίησης, τη διατάραξη του σχολικού κλίματος και γενικά, μακροχρόνια παραβατικότητα (Παπαθεμελής, χ.χ.).

Αιτίες ανεπιθύμητης συμπεριφοράς είναι: Εγγενείς: (Υπερκινητικότητα, Χαμηλή νοημοσύνη, Συναισθηματικές διαταραχές, Ψυχοπαθολογία), αλλά και Περιβαλλοντικές: Διαταραγμένο και χαοτικό οικογενειακό ή ευρύτερο περιβάλλον (Σιδέρης, 2009), αλλά και ένα προβληματικό και μη ευέλικτο σχολικό περιβάλλον.

Η υπερκινητικότητα, συχνότατη προβληματική συμπεριφορά με μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στα αγόρια, παρουσιάζει διαφορές ως προς την έκταση και την ποιότητα του φαινομένου. Η μη έγκαιρη αντιμετώπισή της οδηγεί συνήθως σε μαθησιακές δυσκολίες, σε σχολική αποτυχία και συχνά σε περιθωριοποίηση του μαθητή, εμφάνιση ενοχλητικής ή επιθετικής συμπεριφοράς από το παιδί, που επιζητεί μέσω αυτής: προσέλκυση προσοχής, επίδειξη δύναμης, εκδίκηση, επίδειξη ανικανότητας

Η ανεπιθύμητη συμπεριφορά μπορεί να εμφανιστεί λόγω περιβαλλοντικών παραγόντων. Η ανταγωνιστικότητα μπορεί να είναι μια αιτία αποκλίνουσας συμπεριφοράς, όπως επίσης και η συγκέντρωση πολλών παιδιών σε μικρούς σχετικά χώρους, με περιορισμό της κινητικότητάς τους και της φυσικής δυναμικής τους εκτόνωσης. Η σχολική αποτυχία μαθητών πιθανόν να είναι αποτέλεσμα μαθησιακών δυσκολιών που οδηγεί σε προβλήματα το μαθητή, οι δε επιβαλλόμενες ποινές, πολλές φορές όχι μόνο θετικά αποτελέσματα δεν έχουν, αλλά οδηγούν σε αποξένωση και πλήττουν καίρια τις διαπροσωπικές σχέσεις δασκάλου – μαθητή, ιδίως όταν ο εκπαιδευτικός "εισπράττει" προσωπικά την επιθετικότητα του μαθητή και στη συνέχεια έχει ο ίδιος προβλήματα μη σωστής αντιμετώπισης και διαχείρισης των μαθητών (Fontana, 1996).

ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Η αλληλοενημέρωση με ουσιαστική συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών είναι πρωταρχικής σημασίας. Ο εκπαιδευτικός γνωρίζει τις ιδιαιτερότητες των μαθητών του, αλλά και ενημερώνει τους γονείς για ό,τι ανησυχητικό διαπιστώνει. Δημιουργεί και διατηρεί θετικό κλίμα στο σχολείο, καλλιεργώντας διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ δασκάλου- μαθητή και μαθητών μεταξύ τους. Το θετικό κλίμα ενισχύεται όταν οι εκπαιδευτικοί: Αναγνωρίζουν και ενθαρρύνουν την επιθυμητή συμπεριφορά, χρησιμοποιούν θετική γλώσσα για να τονίσουν την επιθυμητή συμπεριφορά, κάνουν σωστή χρήση επαίνου. Ο έπαινος πρέπει να δίνεται δημόσια με φυσικό τρόπο, για συγκεκριμένες δραστηριότητες, με δηλωτικές και όχι θαυμαστικές προτάσεις, με σύνδεση λεκτικού επαίνου με το μη λεκτικό, και αποφυγή γενικών εκφράσεων (Παπασταμάτης, 2006).

Υπάρχουν ωστόσο συγκεκριμένες αρχές και τεχνικές που μπορούν να μας δώσουν τη δυνατότητα να ενεργήσουμε θετικά και αποτελεσματικά για απόσβεση ή τροποποίηση της προβληματικής συμπεριφοράς: Ανάλυση των αιτίων της μέσα από διαδικασίες απλής ή συστηματικής παρατήρησης. Η συνεργασία με άλλο συμμαθητή ή άλλη ομάδα στην τάξη μπορεί να λύσει προβλήματα σχέσεων και απόδοσης στα μαθήματα. Προσεκτική παρέμβαση του εκπαιδευτικού μπορεί να βελτιώσει τη συμπεριφορά απόσυρσης, αδιαφορίας ή ονειροπόλησης, ενός μαθητή με παροχή ερεθισμάτων, κινήτρων για συνεργασία και επιβράβευση κάθε προσπάθειάς του. Επίσης με σταθερή αντιμετώπιση φαινομένων προβληματικής συμπεριφοράς προς αποφυγή σύγχυσης από μέρους του μαθητή, κατ' ιδίαν έλεγχος συγκεκριμένης ανάρμοστης συμπεριφοράς και όχι προσώπου, καθώς και η επιβράβευση σε κάθε ευκαιρία θετικής συμπεριφοράς αλλά και του προσώπου δημόσια, βοηθούν στην επίλυση δύσκολων καταστάσεων. Είναι ευκολότερο να αντικαταστήσουμε μία ανεπιθύμητη συμπεριφορά με μια άλλη αποδεκτή παρά να την εξαλείψουμε, όταν παρεμβαίνουμε με αγάπη, ειλικρινές ενδιαφέρον και εμπιστοσύνη προς το παιδί.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Απομάκρυνση, απόσβεση, αρνητική ενίσχυση-τιμωρία, θετική ενίσχυση, παιχνίδι ρόλων, υπερδιόρθωση, αμοιβαίο συμβόλαιο, εναλλακτικοί τρόποι αντίδρασης, τροποποίηση συμπεριφοράς (Τοζακίδης, χ.χ.).

Είναι καθοριστικής σημασίας η συνεργασία εκπαιδευτικών-γονέων με κάθε τρόπο. Συναντήσεις πριν καν υπάρξει πρόβλημα, γνωριμία αμφοτέρων και στη συνέχεια τακτική επικοινωνία με την οικογένεια για συνεργασία, με ειλικρινή πρόθεση του εκπαιδευτικού να δεχθεί βοήθεια από τους γονείς, και αντίστροφα παίζουν αποφασιστικό ρόλο για την αλλαγή ή εξάλειψη της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς των μαθητών (Χατζηκαλλία, 2009). Καταλυτικό

ρόλο παίζουν και οι συμβουλευτικές συστάσεις από μέρους των εκπαιδευτικών προς τους γονείς για να στηρίζουν θετικά τα παιδιά τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελόπουλος, Η., Πολυδώρου, Α., Πολυδώρου, Ε. (2006). *Η Συμβουλευτική στο Πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ο Ρόλος του Δασκάλου*. Αθήνα: Προπομπός.

Βουρλούμη, Ζ. (χ.χ.). Διαδικασία Παρέμβασης σε Μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες ή Προβλήματα Συμπεριφοράς. Διαθέσιμο στο: http://dipe.ilei.sch.gr/ekpth/symdouloi/6_perif/paremb_math_dyskol.doc.

Goleman, D. (2000). *Η Συναισθηματική Νοημοσύνη στο Χώρο της Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Δημητρόπουλος, Ε. (1999). *Συμβουλευτική Προσανατολισμός, Συμβουλευτική και Συμβουλευτική Ψυχολογία, (Τόμος Α', Έκδοση Γ')*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ, (10-11-2008). Επανακαθορισμός της ύλης μαθημάτων εξετάσεων επιλογής εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για μετεκπαίδευση στα Διδασκαλεία της χώρας, Αρ. Πρωτ. 144697/Γ3.

Κάντας, Α. (1993). *Οργανωτική - Βιομηχανική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καραγεώργου, Ε. & Μπαρμπάτσης, Ι. (2010). *Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού, Πιλοτικό Πρόγραμμα e-bug & Συμβουλευτική*. Πτυχιακή Εργασία, Βιβλιοθήκη ΠΕΣΥΠ-ΑΣΠΑΙΤΕ. Αθήνα.

Λακασάς, Α. (2008). Σωστός Δάσκαλος, Καλός Μαθητής. Εφημ. *Καθημερινή*, 03/08/08.

Λυγερός, Ν. (2005). Ο Δάσκαλος, ο Μαθητής και η Εκπαίδευση. *Πρωινός Λόγος*. Διαθέσιμο στο: <http://www.lygeros.org/>.

Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2007). *Θέματα Διαχείρισης Προβλημάτων Σχολικής Τάξης*. Τόμος Α' και Β'. Διαθέσιμο στο: <http://www.pi-schools.gr/programs/sxoltaxi/>.

Μαλικιώση-Λοϊζου, Μ. (2001). *Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην Εκπαίδευση, Από τη Θεωρία στην Πράξη (1' έκδοση)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μιχαλακόπουλος, Γ. (1996). *Κοινωνιολογία & Εκπαίδευση, Προσεγγίσεις στην Κοινωνιολογική Διερεύνηση της Εκπαίδευσης & της Εκπαιδευτικής Πράξης*. Θεσσαλονίκη: Αδερφών Κυριακίδη.

Μπούζος, Α. (1999). *Ο Εκπαιδευτικός ως Λειτουργός Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, Μια Ανθρωπιστική Θεώρηση της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Λύχνος.

Παπαθεμελής, Γ. (χ.χ.). Προβλήματα Συμπεριφοράς Μαθητών. Διαθέσιμο στο: www.daskalos.edu.gr.

Παπασταμάτης, Α. (2006). Διαχείριση Προβλημάτων Συμπεριφοράς Σχολικής Τάξης. Διαθέσιμο στο: <http://www.eduportal.gr/modules.php?name=News&file=print&sid=161>.

Προεδρικό Διάταγμα 201/98.

Σιδέρης, Ν. (2009). *Τα παιδιά Δεν Θέλουν Ψυχολόγο- Γονείς Θέλουν! Εμπιστευτική Επιστολή σε Γονείς που Σκέφτονται*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ταρατόρη, Ε. & Κουγιουρούκη, Μ. (2009). Ο Δάσκαλος από τη σκοπιά των Μαθητών του Δημοτικού Σχολείου. Διαθέσιμο στο: http://www.alfavita.gr/artra/art24_7_9_0753.php.

Τοζακίδης, Α. (χ.χ.). Τεχνικές Πρακτικής Αντιμετώπισης της Παιδικής Επιθετικότητας στην Τάξη. Διαθέσιμο στο: <http://www.daskalos.edu.gr/d/ergasies/epiuetikothta.html>.

Fontana, D. (1996). *Ο Εκπαιδευτικός στην Τάξη*. Αθήνα: Σαββάλας.

Χατζηκαλλία, Κ. (χ.χ.). Προβλήματα Συμπεριφοράς των Παιδιών, Συνεργασία Εκπαιδευτικών- Γονέων. Διαθέσιμο στο: <http://www.specialeducation.gr/files/xatzikallia.doc>.